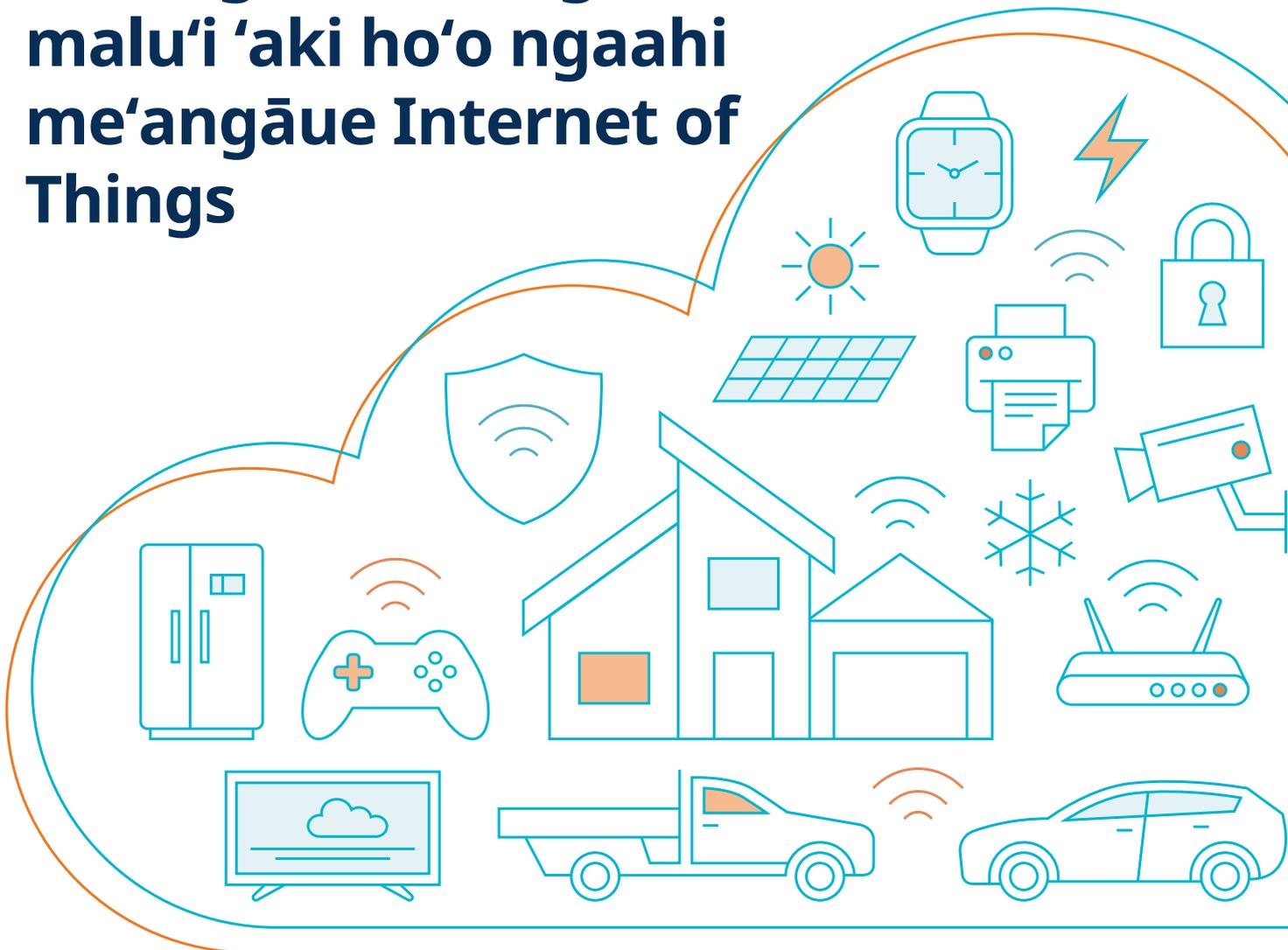

Ko e ngaahi founnga ke malu'i 'aki ho'o ngaahi me'angāue Internet of Things

Kuo fa'u 'e he Australian Cyber Security Centre 'a e fakamatala ko 'ení ke tokoni ki hono fakatau mo e ngāue 'aki malu 'e he komiunitií 'a e ngaahi me'angāue Internet of Things (IoT). Ko e me'angāue IoT ko ha me'a faka'aho kotoa 'a ia kuo tānaki atu ki ai 'a e fakahoko ki he 'initaneti. Ko e ngaahi fakatātā 'o e ngaahi me'angāue IoT 'oku kau ki ai 'a e ngaahi monitoa iiki, ngaahi tulouni, ngaahi me'afaitā malu'i, ngaahi televiṣone simaatí mo e ngaahi me'a liliu ivi solá. 'Oku angamaheni ke ngāue 'aki 'e he me'angāue IoT 'i loto 'i he ngaahi 'apí mo e ngaahi pisinisí 'a e Wi-Fi pe ngaahi netiueka telefoní, 'o hangē ko e 4G pe 5G, ke fakahoko ki he 'initaneti.

'Oku lahi ha ngaahi me'angāue IoT 'a ia 'oku lahi taha hono ma'u 'i he ngaahi 'api 'Aositelēliá mo e ngaahi pisinisí na'e 'ikai fakakaukau'i hono malu'i 'i hono fa'u. Kuo iku eni ki he tu'u laveangofua 'a e ngaahi me'angāue ki hono maumau'i 'o fou 'i he 'initaneti. 'E lava 'e he ngaahi me'a 'oku hoko ko iá 'o faka'atā 'a e kakai faihia 'i he 'initaneti ke nau a'u 'ikai fakangofua ki ho'o me'angāue mo e teita tāutahá koe'uhí ko ha ngaahi taumu'a kākā.

Kimu'a 'i hono fakatau ha me'angāue IoT

'Oku mahu'inga ke fekumi fekau'aki mo e ngaahi me'angāue kimu'a pea fakahoko ha fakatau, koe'uhi 'oku tuku atu 'e he kakai fo'u koloá ha ngaahi tu'unga kehekehe 'o e malu'i. Kimu'a 'i hono fakatau ha me'angāue, fakahoa 'a e ngaahi me'angāue tatau mo ia kuo fakatau atu 'e ha kakai fo'u koloa kehekehe. Ko e ngaahi me'a ke fakakaukau'i 'oku kau ki ai 'a e:

-

1. Ko e me'angāue na'e ngaahi 'e ha ngaahi kautaha 'iloa mo ongoongo lelei pea kuo fakatau atu ia 'e ha falekoloa 'iloa mo ongoongo lelei? 'Oku lahi ange 'a e faingamālie ke ngaahi 'e he ngaahi kautaha 'iloa mo ongoongo lelei ha ngaahi me'angāue 'oku kau hono malu'i 'i hono fakakaukau'i. 'Oku lahi ange 'a e faingamālie ke fakatau atu pē 'e he ngaahi falekoloa 'iloa mo ongoongo lelei 'a e ngaahi me'angāue me'i he ngaahi kautaha 'iloa mo ongoongo lelei, pea 'oku 'i ai 'enau seini-sapalai fefeka ange 'okú ne fakapapau'i 'oku a'u atu kia koe 'a e me'angāue 'o fakatatau ki he taumu'a 'a e taha fo'u koloá.
-

2. 'Oku lava nai ke liliu 'a e lea fakapulipulí? 'Oku lelei ma'upē ke liliu ho'o lea fakapulipulí. Neongo iá, kapau 'oku uta 'a e me'angāue 'aki ha lea fakapulipulí vaivai 'i he tu'unga na'e fo'u 'akí, 'oku hoko eni 'o mahu'inga ange. Ko e me'angāue 'oku lelei hono malu'i 'oku totonu ke 'i ai hono ngaahi lea fakapulipulí 'oku makehe, 'ikai lava 'o 'ilo'i, faingata'a pea 'ikai malava ke mate'i, koe'uhí ko e ngaahi founa faingofua taha ke 'ohofi ai ha me'angāue 'aki 'a e ngaahi lea fakapulipulí vaivai 'i he tu'unga na'e fo'u 'akí.
-

3. 'Oku tuku atu 'e he taha fo'u koloá ha ngaahi 'aputeiti? 'Oku mahu'inga ke tuku atu 'e he ngaahi kautaha 'a e ngaahi 'aputeiti ke ne fakalelei'i 'a e ngaahi matavaivai 'o e me'angāue 'i he taimi 'oku 'ilo'i ai. Hangē ko 'eni, kapau 'oku 'i ai ha ngaahi matavaivai 'oku 'ilo'i 'i he polokalama 'i he me'angāue pe kuo fa'u 'e he kau heka 'initaneti ha ngaahi founa fo'ou ki hono maumu'i ho'o me'angāue, 'oku fie ma'u 'a e ngaahi 'aputeiti ke nefakahoko 'a e ngaahi monomonó.
-

4. Ko e hā 'a e teita 'e tñaki 'e he me'angāue pea ko hai 'e vahevahe ki ai 'a e teita ko iá? Ko e fakamatala fekau'aki mo e teita 'e tñaki mo e founa 'e ngāue 'aki ai 'oku totonu ke 'osi maa'u ia 'i he uepisaiti 'a e taha fo'u koloá pe 'i he 'enau tu'utu'uni ngāue ki he totonu ki he me'a fakafo'ituitui. 'Oku mahu'inga ke fakakaukau'i ma'upē 'a e fakamatala ke tñaki 'e he polokalama 'initaneti pe telefoni to'oto'o.
-

5. 'Oku fakahoko pē 'e he me'angāue 'a ia 'okú ke fie ma'u ia ke ne fakahokó? Ko hono fakatau 'o ha me'angāue 'okú ne fakahoko 'o hulu atu 'i he me'a 'okú ke fie ma'ú, kau ki ai 'a e fakahoko ki he 'initaneti, 'e ala fakasi'isi'i ai ho'o malu'i. Ko e ngaahi ivi malava 'o e me'angāue 'a ia 'e 'ikai ke ke ngāue 'akí 'e lava ke ne fakalahi 'a e tu'u laveangofua 'o e me'angāue ki he ngaahi 'ohofi 'o 'ikai 'oatu ha lelei kiate koe.

Me'angāue IoT

Fakakaukau'i ha ngaahi fehu'i faingofua 'e ni'ihí lolotonga hono fokotu'u ho'o me'angāue, ke tokoni'i koe 'i hono tauhi ke malu ho'o netiueká mo e teitá.

-

1. 'Oku fie ma'u nai ke fakahoko 'a e me'angāue ki he 'initaneti? Koe'uhí pē 'oku lava ke fakahoko ia 'oku 'ikai 'uhinga ia 'oku totonu ke fakahoko. Ko e ngaahi me'angāue 'a ia 'oku 'ikai fakahoko ki he 'initaneti 'oku si'i ange 'aupito 'a e faingamālie ke maumu'i. Kapau 'e 'ikai ke ke ngāue 'aki 'a e ngaahi naunau 'okufie ma'u ke fakahoko ki he 'initaneti, pea 'oku totonu ke ke vakai'i pe 'oku totonu ke fakahoko ia pe 'ikai.
-

2. 'Oku 'i ha feitu'u malu 'a e me'angāue? Kapau 'oku 'ikai fie ma'u ke fokotu'u 'a e me'angāue 'i ha feitu'u 'oku 'ikai ke malu, 'e lava ke fakasi'isi'i 'a e faingamālie 'o ha maumu fakafisikale 'i hano fokotu'u ia 'i ha feitu'u 'oku malú.
-

3. Te u liu 'a e username mo e lea fakapulipulí mei he tu'unga na'e 'uluaki 'i ai? 'Oku mahu'inga ke ke ngāue 'aki ha lea fakapulipulí pe ha passphrase 'oku mālohí. Kapau 'oku 'ikai uta 'a e me'angāue fakataha mo ha lea fakapulipulí 'oku makehe, 'ikai lava ke 'ilo'i, faingata'a pea 'ikai malava ke mate'i ko e lea fakapulipulí ko iá 'oku fie ma'u ia ke liliu. 'Oku tñaki pea pousi 'i he 'initaneti 'a e ngaahi username mo e lea fakapulipulí 'i he tu'unga na'e 'uluaki 'i ai, 'o hoko ai ke tu'u laveangofua ho'o me'angāue.
-

4. 'Oku malu nai hono fokotu'u 'eku netiueka Wi-Fi, pea 'oku'i ai hano lea fakapulipulí 'oku malu? Malu'i ho'o netiueka Wi-Fi mo e lautaá ke faingata'a ange 'a e a'u 'a e kakai 'ohofi ki ho'o me'angāueá mo ho'o netiueká.

Toe mahulu atu

Fokotu'u ha netiueka Wi-Fi makehe 'i ho'o lautá ki he ngaahi me'angāue IoT pē. 'E ala ui eni 'i ho'o lauta Wi-Fi ko e netiueka 'guest'. Kapau 'oku 'ikai fie ma'u ha fetu'utaki 'i he vaha'a ho'o ngaahi me'angāue IoT, fakamo'ui 'a e naunau 'client isolation'. Ko hono tauhi ke mavahe ho'o ngaahi me'angāue IoT mei ho'o teita pelepelengesí 'okú ne fakapapau'i 'oku 'ikai faka'atá ai ha a'u ki ho'o ngaahi me'angāue kehé pe teitá 'aki hano maumu'i 'o ha me'angāue IoT.

-

5. Kuo tamate'i 'a e ngaahi naunau 'o e me'angāue 'a ia 'oku 'ikai 'aonga? Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi naunau 'o ho'o me'angāue 'oku 'ikai ke fie ma'u pe 'ikai 'aonga ('o hangē ko e ngaahi me'afaitá pe me'a fakale'olahi le'ó), 'oku totonu ke tamate'i 'eni kapau 'e lava.

Toe mahulu atu

Fakasio ha sētingi toe fokotu'utu'u 'a ia 'oku lave ai ki hono fakamo'ui 'o e a'u mei he mama'ó ki he web administration interface 'a e me'angāue mei he LAN lōkoló pe WAN/'initaneti Fakapapau'i kuo seti ia ki he LAN lōkoló, tukukehe kapau 'okú ke fie ma'u 'e koe 'a e a'u mei he mama'ó ma'a koe pē.

Tauhi 'o ha me'angāue IoT

'Oku 'i ai ha ngaahi me'a mahuinga ke manatu'i 'i he hili pē hono fokotu'u ho'o me'angāue IoT pea ngāue 'akí. 'Oku kau ki heni 'a e:

-

1. Reboot ma'upē ho'o ngaahi me'angāue. 'E lava ke 'i ai ha ngaahi vaikasi kapau 'oku kamata ke tuai pe 'ikai toe ngāue lelei 'a e me'angāue IoT. Ko e lahi taha 'o e melouea 'oku tauhi ia 'i he memoli' pea 'e leva ke to'o ngofua ia 'aki ha me'angāue reboot, 'a ia, ko hono tamate'i mo fakamo'ui 'o e me'angāue. Kapau 'e kei hoko atu pē 'a e tuai pe 'ikai ngāue lelei 'a e me'angāue hili hono fakahoko ha reboot, 'ahī'ahi 'a hono fakafoki ki he tu'unga na'e 'i ai ki mu'a kae 'ilo'i pē 'e ala tamate'i heni 'a e kotoa ho'o teita 'i he 'akauni user mo e ngaahi sētingi fakatāutahá.
-

2. Ngāue 'aki ma'upē 'a e ngaahi 'aputeití. 'Oku ngāue 'aki 'e he ngaahi me'angāue 'e ni'hi 'a e ngaahi 'aputeití 'iate ia pē. Ko e ngaahi me'a 'oku 'ikai, vakai'i ma'upē ki he taha fo'u koloá pea ngāue 'aki 'a e ngaahi 'aputeití 'i he taimi 'oku 'atā ai ke ngāue 'akí. 'I he 'ikai toe 'i ai ha ngaahi 'aputeití 'e ngāue 'aki ki ho'o me'angāue, fakakaukau ke ke 'apukuleiti ki ha me'angāue fo'ou ange 'a ia 'oku 'i ai hano ngaahi 'aputeití. Ko e ngaahi me'angāue 'oku 'ikai ke a'u ki he ngaahi 'aputeití fakamuimuitaha ki he malu'i 'e 'ikai ke malu'i ia kapau 'e 'ilo ha ngaahi matavaivai fo'ou, pea 'e ala hoko 'a e ngaahi me'angāue ko 'eni ko ha fakatu'utāmaki ki ho'o netiueká, totonu ki he me'a fakafo'ituitui mo ho'o teitá.
-

3. Tamate'i ho'o me'angāue 'i he taimi 'oku 'ikai ke ngāue 'aki ai. Ko hono tuku fakamo'ui mo fakahoko ki ho'o netiueka Wi-Fi 'o e ngaahi me'angāue 'oku ngāue 'aki mo 'ikai tokanga'i i ha ngaahi vaha'a taimi lōlōa 'e lava ke lahi ange ai 'a e faingamālie ke 'ohofi ho'o ngaahi me'angāue. Ko e founga 'e taha ke lava 'o fakahoko 'aki ení ko hono ngāue 'aki ha ma'u'anga 'uhila 'okú ne tala 'a e taimi ke ne toki tufaki pē 'a e 'uhilá ki he me'angāue lolotonga ha ngaahi houa kuo fakamahino pau.
-

4. Siofi ha hiki lahi 'i ho'o ngāue 'aki fakamāhina 'o e 'initaneti pe ko e mo'ua. Ko ha ngaahi hiki lahi 'i hono ngāue 'aki 'o e 'initaneti pe ko e ngaahi totongi mo'ua 'e lava ke ne tala kuo maumau'i 'a ho'o me'angāue. Tukukehe ka fakatotolo'i 'eni 'e ha va'a IT 'i loto 'i ho'o pisinisi 'oku totonu ke ngāue 'aki ha fakafoki ki he tu'unga na'e 'i ai ki mu'a (neongo iá ke ke 'ilo 'e ala mate ai 'a e kotoa ho'o teita 'i he 'akauni user mo e ngaahi sētingi fakatāutahá), hoko ki ai mo e liliu ho'o lea fakapulipulí.

Faka'auha 'o ha me'angāue IoT

'E lava 'e hono faka'auha 'o e me'angāue ('aki hono faka'auha pe fakatau atu ia) ke ma'u ai 'e he kakai kehé 'a e a'u faingofua ki ho'o fakamatala tāutahá pe teitá. Ngaahi founga ke ta'ofi 'aki 'eni 'oku kau ai 'a e:

-

1. Tamate'i kotoa 'a e teitá mo e fakamatala tāutahá. 'Oku totonu ke 'oatu 'e he taha fo'u koloá ha founga ke tamate'i 'aki ho'o teitá mo e fakamatala tāutahá me'i he me'angāue mo e ngaahi polokalama fekau'aki mo iá fakatou'osi. 'Oku fakapapau'i 'e hono tamate'i ho'o fakamatala tāutahá 'oku 'ikai ke a'u ha taha ki ai hili ho'o faka'auha 'a e me'angāue. Tamate'i ho'o 'akauni 'initaneti kapau 'oku 'ikai toe fie ma'u ia 'o 'ikai ai 'a e me'angāue IoT.
-

2. Fakahoko 'a e fakafoki ki he tu'unga na'e 'i ai ki mu'a 'a e me'angāue. 'Oku fa'u 'a e toe fakafoki ki he tu'unga na'e 'i ai ki mu'a ke ne tamate'i 'a e teita 'oku tauhi 'i he tauhi'anga 'o e telefoni pea fakafoki 'a e ngaahi lea fakapulipulí, usernames mo e ngaahi tu'unga na'e 'i ai ki mu'a. Vakai'i 'a e tohi fakahinohino 'a e taha ngāue 'aki ki he me'angāue pe ko e uepisaiti 'a e taha fo'u koloá ki ha fakamatala ki he founga hono toe fakafoki ki he tu'unga na'e 'i ai ki mu'a.
-

3. Motuhi 'a e me'angāue me'i he ngaahi telefoni to'oto'ó mo e ngaahi me'angāue kehe. Faka'auha 'o ha me'angāue 'oku kei a'u ki ho'o ngaahi me'angāue kehé, netiueká pe ngaahi 'akauni 'i he 'initaneti Fakapapau'i 'okú ke vakai'i ho'o ngaahi me'angāue kehé pea to'o mo ha fakahoa mo e me'angāue 'okú ke fakauhá. To'o ha ngaahi fakangofua kuo foaki ki he polokalama telefoni to'oto'ó 'a ia 'oku 'ikai toe fie ma'ú.
-

4. To'o ha mītia 'oku lava 'o to'o (e.g. ngaahi USB flash drive, ngaahi kaati memoli etc.) 'a ia 'oku fakapipiki ki he me'angāue. 'E ala 'i ai 'a e teita tāutaha 'i he mītia 'oku lava 'o to'o 'a ia 'oku 'ikai ke tamate'i 'aki hano toe fakafoki ki he tu'unga na'e 'i ai ki mu'a 'a e me'angāue pea 'oku totonu ke to'o fakahangatonu, faka'auha fakahangatonu pea 'ave 'o fakamavahe me'i he me'angāue.

Tokoni

Fetu'utaki ki he Australian Signals Directorate's Australian Cyber Security Centre 'aki 'a e 'imeili ki he asd.assist@defence.gov.au pe fetu'utaki ki he Laine telefoni 24/7 ki ha fiema'u tokoni fakavavevave 'i he fika **1300 CYBER1 (1300 292 371)**.

Lipōti 'a e hia 'i he 'initaneti ki he ReportCyber 'i he www.cyber.gov.au/report

Fetu'utaki ki he IDCARE 'o fou 'i he 'enau uepisaiti www.idcare.org kapau kuo hoko kia koe hano kaiha'asi ho fakamatala faka'ilonga'i.

Vakai ki he www.cyber.gov.au ki ha fale'i ma'au mo ho fāmilí. Lēsisita ki he Sēvesi Fakatokanga ACSC ta'etotongi 'o kau ki he ngaahi fakamanamana fakamuimui 'i he 'initaneti.

Ke tau ngaahi a 'Aositelēlia ko e feitu'u malu taha ke fakahoko mei ai ki he 'initaneti.

Ki ha fale'i ki he malu faka'ilekitulōniká, vakai ki he www.cyber.gov.au

Fakamatala Faka'ata'atā

Ko e ngaahi fakamatala 'i he tohi fakahinohino ko 'enī 'oku natula fakalukufua pea 'oku 'ikai totonu ke lau koha fale'i fakalao ia pe fakafalala ki ai ka 'i ai ha fa'ahinga me'a pe ha me'a fakafokifā 'e hoko. 'I ha me'a mahu'inga, 'oku tonu ke ke fekumi ki ha fale'i fakapolofesinale totonu mo tau'ātaina 'o felāve'i mo e ngaahi tu'unga 'oku ke 'i aī.

'E 'ikai ke tali 'e he Kominiuelí ha fatongia pe ha mo'uá koe'uhi ko ha maumau, mole pe fakamole 'e hoko koe'uhi ko ha fakafalala 'i he fakamatala 'oku 'oatu 'i he tohi fakahinohino koeni.

Totonu ki he Hiki Tataú

© Kominiueli 'o 'Aositelēlia 2025

Tukukehe 'a e Silá mo ha feitu'u kehe 'oku tu'u ai, ko e ngaahi fakamatala kotoa 'oku tuku atu 'i he tohi ni 'oku fakamalumu ia 'i he [Creative Commons Attribution 4.0 International licence | creativecommons.org](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Ke 'oua 'e 'i ai ha veiveiua, ko e 'uhinga eni, 'oku ngāue 'aki pē 'a e laiseni ko 'enī ki he ngaahi me'a 'oku 'oatu 'i he tohi ngāue ko 'enī.

'Oku 'atā 'a e ngaahi fakaikiiki 'o e ngaahi makatu'unga takitaha 'i he uepisaiti 'a e Creative Commons 'o hangē ko e [Tu'utu'uni Fakalao ki he laiseni CC BY 4.0 | creativecommons.org](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Ngāue 'aki 'o e Silá

'Oku fakaikiiki 'a e ngaahi tu'unga 'a ia 'e lava 'o ngāue 'aki ai 'a e Silá 'i he Potungāue 'a e Palēmiá mo e uepisaiti Kapinetí [Fakamatala mo e Ngaahi Fakahinohino 'a e Sila 'o e Kominiuelí | pmc.gov.au](https://pmc.gov.au).

Ki ha fakamatala lahi ange, pē ke lipōti ha me'a kau ki he malu faka'ilekitulōniká, fetu'utaki mai kia kimautilu:

cyber.gov.au | 1300 CYBER1 (1300 292 371)

Númeru ne'e disponivel atu uza deit iha Austrália laran.

ASD AUSTRALIAN
SIGNALS
DIRECTORATE

ACSC Australian
Cyber Security
Centre